

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการแสดงของช้าง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ทัศนศึกษา การทำงานของช้างที่ปางช้างแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นตัวแทนของหน่วยงานภาคเอกชน กับศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดแสดงของช้าง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ในการจัดการและการดำเนินการจัดแสดงของช้างที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงของช้าง อันได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลช้าง/ควาญช้าง ผู้บริหาร นักท่องเที่ยว และชาวบ้านใกล้เคียง จำนวน 277 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental / Convenience S.T.)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีคำถาม 2 ตอน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป และความคิดเห็นที่ต้องแบ่งออกตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม ด้วยกัน คือ

- กลุ่มควาญช้าง ความคิดเห็นต่อการนำช้างมาแสดงกับการทำลายสิ่งแวดล้อม
- กลุ่มผู้บริหาร ความคิดเห็นต่อการจัดการของหน่วยงาน
- กลุ่มนักท่องเที่ยว ความคิดเห็นต่อบทบาทการแสดงของช้าง
- กลุ่มชาวบ้านใกล้เคียง ความคิดเห็นต่อหน่วยงานที่มาตั้งสถานที่ใกล้ชุมชนของตน

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ตอบครบทุกข้อ นำมาวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ
2. หาค่าเฉลี่ย และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการและการดำเนินการต่อการจัดแสดงของช้าง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการ และการจัดการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาและฟื้นฟูการทำงาน of ช้าง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป จำแนกตามกลุ่มตัวอย่าง และตามตัวแปรดังนี้

เจ้าหน้าที่ดูแลช่าง/ควาญช่าง จากการศึกษาพบว่าทั้ง 2 พื้นที่ กลุ่มประชากรส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 26-35 ปี สำเร็จการศึกษาระดับ ป.4 มีระยะเวลาในการทำงานระหว่าง 1-5 ปี และมีรายได้ระหว่าง 3,000-6,000 บาท สำหรับเรื่องสถานภาพ พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด แต่พื้นที่จังหวัดลำปางส่วนใหญ่สถานภาพแต่งงานแล้ว ส่วนจำนวนสมาชิกในครัวเรือน กลุ่มประชากรในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิก ครัวเรือนระหว่าง 1-3 คน แต่กลุ่มประชากรในเขตพื้นที่จังหวัดลำปางส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิก ระหว่าง 4-6 คน และในการประกอบอาชีพ พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่กลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพ รับจ้างมากที่สุด และพื้นที่จังหวัดลำปางอาชีพรัฐวิสาหกิจมากที่สุด

ผู้บริหาร จากการศึกษาพบว่าทั้ง 2 พื้นที่ กลุ่มประชากรเป็นเพศชายทั้งหมด มีอายุ ระหว่าง 26-35 ปี มีสถานภาพแต่งงาน 2 คนเท่ากัน และโสด 1 คน เท่ากัน และมีจำนวนสมาชิก ในครัวเรือนระหว่าง 4-6 คน สำหรับเรื่องการศึกษา กลุ่มประชากรในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ป.4 และระดับ ปวส. จำนวนเท่ากัน ประกอบอาชีพรับจ้าง มี ระยะเวลาในการทำงานระหว่าง 6-10 ปี และมีรายได้ระหว่าง 3,000-6,000 บาท แต่กลุ่มประชากร ในเขตพื้นที่จังหวัดลำปางจบการศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งหมด ประกอบอาชีพรัฐวิสาหกิจ มี ระยะเวลาในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป และมีรายได้มากกว่า 9,001 บาทขึ้นไป

นักท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษา ณ จังหวัดเชียงใหม่เป็นเพศหญิง แต่ที่จังหวัดลำปางมีเพศชายและเพศหญิงจำนวนเท่ากัน โดยมีอายุเฉลี่ยระหว่าง 26-35 ปี และส่วน ใหญ่ยังมีสถานภาพโสด เหมือนกันทั้ง 2 พื้นที่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่ปางช้างแม่สา จังหวัด เชียงใหม่ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นนักศึกษาที่เดินทางมาเที่ยวมากที่สุด แต่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย จังหวัดลำปาง ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ม.6 และ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด มีระยะเวลาในการทำงานระหว่าง 1-5 ปีมากที่สุด

ชาวบ้านชุมชนใกล้เคียง จากการศึกษาพบว่า กลุ่มประชากรที่ศึกษา ณ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำปางส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยมีอายุเฉลี่ยระหว่าง 26-35 ปี และส่วนใหญ่มีสถาน ภาพแต่งงาน เหมือนกันทั้ง 2 พื้นที่ ชาวบ้านที่อาศัยใกล้ปางช้างแม่สา จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับ ป.4 , มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 6 คนขึ้นไป , ประกอบอาชีพค้าขาย เป็นหลัก โดยมีระยะเวลาในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป และมีรายได้ระหว่าง 6,001-9,000 บาทต่อเดือน สำหรับชาวบ้านที่อาศัยใกล้ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย จังหวัดลำปาง ส่วนใหญ่จบการ

ศึกษาระดับ ป.6 และ ม.3 , มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 4-6 คน , ประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก โดยมีระยะเวลาการทำงานระหว่าง 1-5 ปี และมีรายได้ระหว่าง 6,001-9,000 บาทต่อเดือน

2. แสดงค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการและการดำเนินการต่อการจัดแสดงของช้าง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

2.1) การศึกษาถึงการจัดการและดำเนินการจัดแสดงของช้างทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่เกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีคำถามทั้งหมด 20 ข้อ มีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.54 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มาก (เห็นด้วย) เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยเป็นรายข้อ พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มากที่สุด 1 ข้อ และอยู่ในเกณฑ์มาก 6 ข้อ เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ที่ดูแลช้าง/ควาญช้างพอใจกับงานหรือหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่ ณ สถานที่ประกอบการ ($\bar{X} = 4.05$)
2. นักท่องเที่ยวเห็นว่าลานจอดรถมีความเหมาะสมกับสถานที่ ($\bar{X} = 3.96$)
3. นักท่องเที่ยวเห็นว่าห้องน้ำตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.88$)
4. นักท่องเที่ยวเห็นว่าทำเลที่ตั้งของสถานประกอบการอยู่ในที่ที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.87$)
5. นักท่องเที่ยวเห็นว่าร้านอาหารตั้งอยู่ในที่ที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.83$)
6. เจ้าหน้าที่ที่ดูแลช้าง/ควาญช้าง มีความพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับจากที่ทำงาน ($\bar{X} = 3.60$)
7. เจ้าหน้าที่ที่ดูแลช้าง/ควาญช้าง มีความพอใจต่อเรื่องที่พักสำหรับครอบครัว ($\bar{X} = 3.57$)

2.2) การศึกษาเรื่องการจัดแสดงของช้าง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีคำถามทั้งหมด 20 ข้อ มีคะแนนเฉลี่ยรวม 3.65 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์มาก (เห็นด้วย) เมื่อพิจารณารายข้อ จะพบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด 1 ข้อ และอยู่ในเกณฑ์มาก 2 ข้อ เรียงลำดับตามค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

- 1.) นักท่องเที่ยวชอบการแสดงของช้าง ($\bar{X} = 3.69$)
- 2.) นักท่องเที่ยวคิดว่าเป็นการนำสัตว์มาทรมาน ($\bar{X}=3.67$)
- 3.) นักท่องเที่ยวคิดว่าเป็นการอนุรักษ์ช้างวิธีหนึ่ง ($\bar{X}=3.56$)

2.3) การดำเนินการและการจัดการ ที่มีผล กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4) การพัฒนาและฟื้นฟูการทำงานของช่าง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2 อภิปรายผล

ก. จากผลการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการและดำเนินการจัดแสดงของช่างทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน พบว่า

ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย โดยพบว่า เจ้าหน้าที่คูแลช่าง/ควาญช่าง มีความพึงพอใจกับงานที่ปฏิบัติอยู่ ณ สถานที่ที่ประกอบการ ในระดับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด อาจเนื่องมาจากว่า เป็นอาชีพที่ตัวเองสามารถทำได้และก่อให้เกิดรายได้ระดับที่พอใจกับการดำเนินชีวิต โดยส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 3,000-6,000 บาท / เดือน โดยยังไม่รวมรายได้พิเศษ (ทิป) จากนักท่องเที่ยวในแต่ละวัน ซึ่งก็เพียงพอกับค่าครองชีพในขณะนี้ ซึ่งผลการศึกษาที่สอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการและแรงจูงใจของมาสโลว์ เรื่อง ความต้องการด้านร่างกายและความต้องการความมั่นคงหรือความปลอดภัย ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน และเพื่อความอยู่รอดของชีวิต

นักท่องเที่ยวยังมีความคิดเห็นในเรื่องการจัดการและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต่อสถานประกอบการ ที่มีการจัดการพื้นที่ของลานจอดรถ , ห้องน้ำ , การเลือกทำเลที่ตั้ง และร้านอาหารในระดับคะแนนเฉลี่ยสูงรองลงมาตามลำดับจากมากไปหาน้อย ว่ามีความเหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ และเอื้ออำนวยต่อการมาพัฒนาอย่างเป็นระบบซึ่งนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ส่วนความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่คูแลช่าง/ควาญช่าง ยังคงมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับจากสถานที่ที่ประกอบการอยู่ ในระดับคะแนนเฉลี่ยรองลงมา อาจเนื่องมาจากว่า ในแต่ละสถานที่ที่ประกอบการไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือภาคเอกชน ได้มีการคำนึงถึงในเรื่องสวัสดิการที่ต้องให้กับลูกจ้างหรือพนักงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การรักษาพยาบาล และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย จ.ลำปาง ซึ่งเป็นตัวแทนของภาครัฐบาล ได้มีเรื่องสวัสดิการการศึกษาบุตรด้วย ส่วนในเรื่องของความพึงพอใจต่อสถานที่พัก ณ สถานที่ที่ประกอบการอยู่ มีคะแนนเฉลี่ยรองลงมาในระดับเห็นด้วยเช่นกัน สาเหตุอาจเนื่องมาจากว่า ทั้ง 2 หน่วยงาน ได้มีการแบ่งพื้นที่ให้กับพนักงาน/เจ้าหน้าที่สามารถเลือกสร้างที่อยู่อาศัยให้กับตนเองที่ใดก็ได้ในเขตบริเวณที่ได้จัดสรรไว้

ให้ แล้วแต่ความต้องการของแต่ละบุคคล เพื่อสะดวกต่อการดูแลช้างและการทำงานต่างๆ และก็ยังจัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการที่จัดให้ด้วย

ข. จากผลการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน ในการจัดแสดงของช้าง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า

ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย โดยพบว่านักท่องเที่ยวชอบการแสดงถึงการทำงานของช้าง ในระดับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด อาจเนื่องจากปัจจุบันบทบาทของการท่องเที่ยวต่อวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้น แยกจากกันไม่ออก และช้างก็จัดได้เป็นสัตว์ที่น่ารัก ฉลาด และแสนรู้ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเพลิดเพลินจากการได้ชมการแสดงการทำงานของช้าง และยังสามารถช่วยคลายเครียดจากการทำงานในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย

ส่วนความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีความรู้สึกว่าเป็นการนำช้างมาแสดงถึงการทำงานเป็นการนำสัตว์มาทรมานนั้น มีคะแนนเฉลี่ยเห็นด้วยรองลงมา ซึ่งเหตุผลในทางกลับกันกับเหตุผลข้างต้น เพราะว่า บางครั้งมนุษย์คิดว่าสัตว์นั้นชอบชีวิตที่มีอิสระได้อยู่กับธรรมชาติมากกว่า และถ้าหากมนุษย์ได้ไปจับช้างมาเพื่อเป็นกิจกรรมหนึ่งเพื่อการท่องเที่ยวนั้น ช้างก็ต้องมีชีวิตที่ถูกกักขังขาดอิสระ ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นการทรมานสัตว์วิธีหนึ่งได้เหมือนกัน

และความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่ว่า การแสดงการทำงานของช้างเป็นการอนุรักษ์ช้างวิธีหนึ่งเหมือนกันนั้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยเห็นด้วยรองลงมา อาจเนื่องมาจากว่า ปัจจุบันจำนวนช้างในประเทศไทยมีปริมาณลดลงอย่างน่าใจหาย ไม่ว่าจะเป็นการฆ่าช้างเพื่อนำงาช้างมาขาย หรือเป็นการตายโดยธรรมชาติก็ตาม จึงคิดว่า การนำช้างมาแสดงเพื่อการท่องเที่ยว ก็สามารถจะเป็นการอนุรักษ์ช้างได้วิธีหนึ่งเหมือนกัน

ค. ผลการศึกษาความแตกต่างของการดำเนินการและการจัดการ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จำแนกตามหน่วยงาน

ในประเด็นความแตกต่างระหว่างหน่วยงาน พบว่า การดำเนินการที่มาจากคนละหน่วยงาน มีความคิดเห็นต่อเรื่องการทำลายสิ่งแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน) โดยคะแนนเฉลี่ยของภาคเอกชนมีผลกระทบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมสูงกว่าภาครัฐ อาจมีเหตุผล ดังนี้

1. ภาคเอกชนมีวัตถุประสงค์หลักในการก่อตั้งกิจการ เพื่อให้ได้ผลกำไรสูงสุด
2. ภาครัฐมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้ง เพื่อการอนุรักษ์และการบริการสำหรับประชาชน และนักท่องเที่ยว

ง. ผลการศึกษาความแตกต่างเรื่องการพัฒนาและการฟื้นฟูการทำงานของช้าง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว จำแนกตามหน่วยงาน

ในประเด็นความแตกต่างกันระหว่างหน่วยงาน พบว่า การพัฒนาและฟื้นฟูการทำงานของช้างที่มาจากคนละหน่วยงาน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว แตกต่างกันอย่างมีนัย (ไม่เป็นไปตามข้อสมมุติฐาน) โดยที่การพัฒนาและฟื้นฟูการทำงานของช้างจากภาคเอกชนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าการฟื้นฟูการทำงานของช้างจากรัฐ อาจมีสาเหตุดังนี้

1. ภาคเอกชนเน้นการจัดการและการบริการเป็นหลัก ที่สามารถตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวอย่างสูงสุด
2. ภาครัฐเน้นการจัดการและการบริการ เรื่องการให้ข้อมูลเพื่อการศึกษาเป็นหลัก แต่เรื่องความบันเทิงเป็นรอง

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ที่ดูแลช้างหรือที่เกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยว หรือแม้แต่ชุมชนท้องถิ่นใกล้เคียง ในการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหาร และการจัดการ ในสถานที่ประกอบการที่แสดงการทำงานของช้าง ให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด หรือให้เป็นไปตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนี้

- 1.) ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหาร จัดการ ของหน่วยงานที่ประกอบการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้มีการศึกษาล่วงหน้าในเรื่องผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้น และในทุกเรื่องด้วย (เช่น การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม Environmental Impact Assessment : EIA)
- 2.) ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการ เพื่อการท่องเที่ยว ให้เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับชุมชนท้องถิ่นใกล้เคียง ไม่ไปกระทบหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม
- 3.) ควรศึกษาถึงค่าตอบแทน (ค่าแรงขั้นต่ำ) ในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยว เพื่อจะสามารถนำมาเป็นค่าตอบแทน / เงินเดือน ที่ยุติธรรมกับเจ้าหน้าที่หรือพนักงาน ณ แหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเจ้าหน้าที่/พนักงานจะได้พึงพอใจ และเป็นแรงจูงใจในการทำงานได้อีกด้วย